

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ
ศูนย์ส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

ครอบครัวอุปถัมภ์กับขั้นตอนชีวิตของผู้สูงอายุ และขอบุตร

นางพรณี สนิทวรรณ
รองอธิบดี - โฆษก
สำนักงาน ศีวบุญ

305.26
141979
ร.1

ครอบครัวอุปถัมภ์กับขั้นตอนชีวิตของผู้สูงอายุและของบุตร

นภาพร ขโยววรรณ
จอห์น ไนเคด
ศิริวรรณ ศิริบุญ

สถาบันประชากรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มิถุนายน 2535

ด้วยອິນทนาการ
จาก

สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

IPS Publication No.197/35

เอกสารสถาบัน หมายเลข 197/35

305.26

14197ก

ด.1

25 พ.ค. 2536

Y 065179

คำนำ

สังคมไทยโดยรวมมักคาดหวังว่า บุตรมีหน้าที่ที่จะต้องให้การอุปถัมภ์หรือเลี้ยงดูบิดามารดาที่สูงอายุ ความคาดหวังดังกล่าวนี้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ดังนั้น จะต้องมียุทธอย่างน้อย 1 คนที่อาศัยอยู่ร่วมบ้านเดียวกันกับบิดามารดาสูงอายุ (Cowgill, 1972; Knodel, Havanon and Pramualratana, 1984; Pramualratana, 1990; Tuchrello, 1989) ผลการวิจัยเมื่อไม่นานมานี้ในเขตชนบทของภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าประชากรหนุ่มสาวไทยในเขตชนบทเกือบทั้งหมดเห็นพ้องต้องกันว่าบุตรมีหน้าที่ที่จะต้องให้การอุปถัมภ์ดูแลบิดามารดาที่สูงอายุ (Wongsith, 1990) หลักฐานจากการวิจัยก่อนๆ ก็แสดงอย่างชัดเจนว่าหน้าที่ของบุตรในการให้การอุปถัมภ์ เกื้อหนุนบิดามารดาที่สูงอายุนั้น รวมถึงการอาศัยอยู่ร่วมบ้านเดียวกันกับบิดามารดาสูงอายุ (Knodel, Chamratrithirong and Debavalya, 1987) อย่างไรก็ตาม ยังไม่เคยมีการประมาณการในระดับประเทศเกี่ยวกับระดับของการอาศัยอยู่ร่วมกับบุตรของผู้สูงอายุและลักษณะของการแลกเปลี่ยนการให้การอุปถัมภ์ เกื้อหนุนหรือดูแลระหว่างคนต่างรุ่นกัน

การศึกษานี้วิเคราะห์แนวทางการอยู่อาศัยในหลายด้านของผู้สูงอายุและการเกื้อหนุนด้านวัตถุประสงค์บิดามารดาสูงอายุของบุตรโดยมุ่งความสนใจไปที่อิทธิพลของขั้นตอน (หรือวงจร) ชีวิตของผู้สูงอายุและของบุตรที่มีต่อเรื่องดังกล่าว ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลปฐมภูมิของโครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของผู้สูงอายุในประเทศไทยปี พ.ศ. 2529 (เรียกย่อว่า SECAPT) โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยทางประชากรของอาเซียน ซึ่งได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาลออสเตรเลีย การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสัมภาษณ์ผู้สูงอายุตัวอย่าง ซึ่งเป็นตัวแทนระดับประเทศ คือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีและสูงกว่าที่อยู่ในครัวเรือนส่วนบุคคลจำนวน 3,252 ราย หัวข้อที่สัมภาษณ์ครอบคลุมเรื่องต่างๆหลายด้าน ประมาณร้อยละ 25 ของผู้สูงอายุที่ตกเป็นตัวอย่างใน SECAPT ไม่สามารถให้สัมภาษณ์ได้ ซึ่งเกือบครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีปัญหาเกี่ยวกับการฟังและการเจ็บป่วย ดังนั้น ผู้สูงอายุที่สัมภาษณ์ได้จึงน่าจะเป็นผู้ที่มีสุขภาพทางกายและใจอยู่ในระดับที่ดีกว่าเฉลี่ย (Chayovan, Wongsith and Saengtienchai, 1988)

อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้ก็ เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญแหล่งเดียวที่ให้ข้อมูลในระดับประเทศเกี่ยวกับผู้สูงอายุของไทย (1)

โครงการวิจัย SECAP ที่คำจำกัดความ "ผู้สูงอายุ" ว่าหมายถึงประชากรที่มีอายุ 60 ปีและสูงกว่า ทั้งนี้เพราะในประเทศไทยการเกษียณอายุการทำงานของข้าราชการใช้อายุ 60 ปีเป็นเกณฑ์ จึงมีความนิยมที่จะใช้อายุ 60 ปีเป็นวัยที่เริ่มเข้าสู่วัยสูงอายุโดยเฉพาะสำหรับผู้ชาย นอกจากนี้ อายุ 60 ปียังเป็นอายุที่สิ้นสุดรอบปีที่ 5 และเป็นอายุที่เริ่มต้นรอบปีที่ 6 ของการนับอายุแบบปีนักษัตรซึ่งแต่ละรอบมีจำนวน 12 ปี จึงอาจมีผลในการเพิ่มความนิยมที่จะใช้อายุ 60 ปีเป็นอายุที่เริ่มเข้าสู่วัยสูงอายุ (Cowgill, 1968)

การศึกษาสถานการณ์ของผู้สูงอายุทั้งในประเทศไทยหรือในประเทศอื่นๆ เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องตระหนักว่าช่วงชีวิตการเป็นผู้สูงอายุขึ้นรวมบุคคลที่อยู่ในขั้นตอนชีวิตชั้นต่างๆกัน โดยเฉพาะถ้านับการเริ่มเข้าสู่วัยสูงอายุที่อายุ 60 การเปลี่ยนแปลงขั้นตอนชีวิตที่สำคัญในช่วงชีวิตนี้ ได้แก่ การแยกสลายของชีวิตสมรส การวางมือจากการทำงานในเชิงเศรษฐกิจ และการเริ่มมีปัญหาลักษณะสุขภาพ ตลอดจนการเสื่อมสมรรถภาพของร่างกาย ข้อมูลที่เสนอในตารางที่ 1 แสดงว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุจะอยู่กับคู่สมรสลดลงอย่างรวดเร็วตามอายุที่เพิ่มขึ้น เพราะการตายของประชากรในวัยนี้มีลักษณะที่จะเพิ่มสัดส่วนของผู้สูงอายุที่เป็นหม้าย นอกจากนี้ในช่วงอายุดังกล่าวอัตราส่วนร้อยละของประชากรที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจก็ลดลงอย่างมาก การที่ผู้สูงอายุในกลุ่มอายุมากขึ้นมีส่วนการทำงานในเชิงเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าผู้สูงอายุในกลุ่มอายุน้อยนับว่ามีผลกระทบอย่างสำคัญทั้งต่อความต้องการการเกื้อหนุนด้านวัตถุและการเงิน และต่อความสามารถที่จะให้การเกื้อหนุนด้านวัตถุและการเงินต่อบุคคลอื่นๆ ท่านเองเดียวกันจะเห็นว่าในช่วงวัยสูงอายุนี้สุขภาพและสมรรถภาพของอวัยวะต่างๆจะเสื่อมถอยลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากอัตราส่วนร้อยละที่รายงานว่ามีสุขภาพไม่ดีและมีปัญหาในการมองเห็น การได้ยิน และการเดินของประชากรกลุ่มนี้ การมีปัญหาลักษณะสุขภาพที่เพิ่มมากขึ้นตามอายุนี้ นับว่ามีผลต่อความแตกต่างระหว่างผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยและผู้สูงอายุที่มีอายุมากขึ้น เรื่องความสามารถที่จะอยู่ตามลำพังตนเอง โดยปราศจากความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน (2)

ผู้วิจัยตระหนักว่าแบบการอยู่อาศัยหรือระบบการอุปถัมภ์ เกื้อหนุนแบบใดแบบหนึ่งมักจะมีทั้งข้อดีและข้อเสียสำหรับคนแต่ละรุ่นอายุ การมองการจัดการเรื่องที่อยู่อาศัยในแง่ความต้องการและประโยชน์ของผู้สูงอายุเท่านั้น นับว่าเป็นการมองข้ามศักยภาพของผู้สูงอายุในฐานะเป็นผู้ให้สวัสดิการแก่บุตรซึ่งได้แก่ การให้ที่พักอาศัย(ในการเฝ้าการอยู่ด้วยกัน เป็นการอยู่ในบ้านของผู้สูงอายุ)

การเข้าถึงทรัพยากรอันก่อให้เกิดรายได้ซึ่งเป็นของผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วมได้รับประโยชน์จากรายได้ของครัวเรือนและบริการต่างๆที่ผู้สูงอายุให้แก่ครัวเรือน เช่น การดูแลเด็ก การเฝ้าบ้าน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สถิติที่นำเสนอในตารางที่ 1 แสดงว่าเมื่อวาระสุดท้ายของชีวิตใกล้เข้ามา ความต้องการที่จะได้รับการช่วยเหลือและการดูแลเลี้ยงดูจากบุตรของผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้ เพราะความสามารถของผู้สูงอายุจะให้สวัสดิการแก่บุตรจะลดลง

การจัดการเรื่องที่อยู่อาศัย (Living arrangements)

เนื่องจากตัวอย่างของโครงการ SECAPT จำกัดในกลุ่มผู้สูงอายุที่สามารถและเต็มใจให้สัมภาษณ์ที่อาศัยในครัวเรือนส่วนบุคคล ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะเปรียบเทียบผลที่ได้จากโครงการ SECAPT นี้กับผลที่ได้จากตัวอย่างร้อยละ 1 ของสำมะโนประชากรปี พ.ศ. 2523 เหตุผลของการเปรียบเทียบผลของ SECAPT กับสำมะโนประชากรก็เพราะ โดยหลักการแล้วสำมะโนประชากรจะแจงนับประชากรทุกคนรวมทั้งบุคคลอาศัยอยู่ในครัวเรือนกลุ่มบุคคลและคนที่ไม่สามารถให้สัมภาษณ์ได้อื่น เนื่องมาจากปัญหาการไม่ได้ยิน การเจ็บป่วย หรือการสูญเสียความทรงจำ (ทั้งนี้ เพราะการตอบแบบสอบถามของสำมะโนประชากรผู้ตอบอาจเป็นสมาชิกคนใดคนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ในครัวเรือนและไม่ได้มีการแยกสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ) แต่ในกรณีของโครงการ SECAPT อัตราการไม่ตอบจากผู้สูงอายุอยู่ในระดับค่อนข้างสูงดังได้กล่าวมาข้างต้น

ข้อจำกัดที่เหมือนกันประการหนึ่งของทั้งสำมะโนประชากรและโครงการ SECAPT คือต่างก็มีแนวโน้มที่จะนับที่อยู่อาศัยที่มี เลขบ้านต่างกัน เป็นครัวเรือนที่แยกกันโดยถือตามแบบอย่างปฏิบัติในระบบทะเบียนราษฎร์ ด้วยเหตุนี้ ครัวเรือนและบ้านที่พักอาศัยจึงไม่ต่างกันและการอาศัยอยู่ด้วยกันจึงหมายถึง เฉพาะผู้ที่อยู่ภายใต้ชายคาบ้านหรือที่พักอาศัยที่เดียวกันเท่านั้น โดยทั่วไปแล้วยังไม่มีดัชนีที่จะใช้เป็นตัวชี้ชัด เจนว่าครัวเรือนนั้น เป็นส่วนหนึ่งของอาภาบริ เวณบ้านหรือเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มบ้านที่อยู่หลายหลัง เชื่อมติดกัน ดังนั้น จากข้อมูลที่มีอยู่ในสำมะโนหรือการสำรวจ SECAPT จึงยังไม่สามารถทราบว่า มีผู้สูงอายุมากน้อยแค่ไหนที่อยู่ในบ้านของตนเอง ซึ่งมี เลขบ้านต่างหากแต่อยู่ใกล้กันกับบุตรหรือสมาชิกคนอื่นา ซึ่งรูปแบบของการอยู่อาศัยลักษณะนี้นับว่าเป็นรูปแบบที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทย โดยเฉพาะในชนบทและ เป็นแบบการอยู่อาศัยที่สนองตอบความต้องการของผู้สูงอายุได้ เช่นเดียวกับกับการอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน (Cowgill, 1972; Tuchrello, 1989) ดังนั้น การให้คำจำกัดความ "การอยู่ด้วยกัน" ว่าเป็นการอยู่ภายในครัวเรือนเดียวกัน (ซึ่งปกติมักจะหมายถึงที่อยู่เดียวกัน) ตามที่กำหนดไว้ในสำมะโนประชากรและโครงการวิจัยหลายๆ

โครงการนั้น มักจะได้ค่าประเมินระดับการอยู่ด้วยกันระหว่างผู้สูงอายุและสมาชิกในครัวเรือนที่ต่ำกว่าความเป็นจริง

การศึกษาเกี่ยวกับการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุโดยใช้ข้อมูลสำมะโนประชากรถูกจำกัดด้วยข้อจำกัดของข้อมูลทั้งจากที่เก็บรวบรวมได้และที่ให้รหัสไว้ อย่างไรก็ตาม เรื่องดังกล่าวอาจเข้าใจได้โดยศึกษาการกระจายตัวของผู้สูงอายุตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ผู้สูงอายุอยู่ร่วมกับข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพสมรส ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน และภาวะการอยู่ในครัวเรือนส่วนบุคคลหรือครัวเรือนกลุ่มบุคคล (3) ตารางที่ 2 แสดงการกระจายตัวของประชากรผู้สูงอายุชายและหญิงตามขนาดและรูปแบบของครัวเรือนจากสำมะโนประชากรปี พ.ศ. 2523 และ SECAPT ข้อมูลจากสองแหล่งสามารถแยกผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวและผู้สูงอายุที่อยู่กับคู่สมรสเท่านั้นออกมาต่างหาก ผู้สูงอายุสองกลุ่มนี้กับผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนกลุ่มบุคคลนับเป็นกลุ่มที่น่าสนใจเป็นพิเศษ เนื่องจากบรรทัดฐานในสังคมไทยกำหนดให้ครอบครัวเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุควรอยู่กับบุตรหรือสมาชิกคนอื่น ๆ ของครอบครัว

ในสำมะโนประชากร ครัวเรือนกลุ่มบุคคลหมายถึงที่อยู่อาศัยที่เป็นสถาบัน ซึ่งได้แก่โรงพยาบาล เรือนจำ สถานสงเคราะห์และโรงแรม ผลจากสำมะโนประชากรแสดงว่าน้อยกว่าร้อยละ 2 ของผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในครัวเรือนกลุ่มบุคคล และกลุ่มดังกล่าวจะเป็นผู้สูงอายุชายมากกว่าผู้สูงอายุหญิง การศึกษาข้อมูลในรายละเอียดโดยจำแนกครัวเรือนกลุ่มบุคคลตามประเภทครัวเรือนพบว่า ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 94) ของผู้ที่มีอายุ 60 ปีหรือสูงกว่าที่อาศัยในครัวเรือนกลุ่มบุคคลอยู่วัด และเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 85) เป็นเพศชายซึ่งอยู่ในสมณะเพศ แม้กลุ่มสตรีในครัวเรือนกลุ่มบุคคลซึ่งมีอยู่ไม่มาก ก็พบว่า 3 ใน 4 ของสตรีเหล่านี้อยู่วัดด้วย (โดยส่วนใหญ่บาท (เป็นซี) ดังนั้น ครัวเรือนกลุ่มบุคคลของผู้สูงอายุจึงแสดงให้เห็นว่าสถาบันศาสนาเป็นทางเลือกทางหนึ่งแทนการอยู่กับครอบครัว อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทยเกือบไม่มีผู้สูงอายุคนใดอยู่บ้านพักคนชราหรืออยู่ในสถานที่ที่มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ซึ่งก็นับว่าแตกต่างจากประเทศตะวันตกบางประเทศ (4)

จากการที่ผู้อยู่ในครัวเรือนกลุ่มบุคคลจะเป็นผู้ขี้น้อยกว่าผู้หญิง การคัดครัวเรือนกลุ่มบุคคลออกจากกรอบตัวอย่างของโครงการ SECAPT ทำให้ผลการประเมินระดับการอยู่กับบุตรหรือครอบครัวของผู้สูงอายุชายสูงเกินความจริงเมื่อเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุหญิง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสัดส่วนของผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนกลุ่มบุคคลมีค่อนข้างต่ำ การไม่รวมครัวเรือนกลุ่มบุคคลในตัวอย่างของ SECAPT จึงไม่น่าจะกระทบภาพรวมของการอยู่อาศัยจากข้อมูล SECAPT มากนัก

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดยทั่วไป ผลใน เรื่องการกระจายตัวของครัวเรือนส่วนบุคคลจากสำมะโนประชากร และจากโครงการ SECAPT มีความแน่นอนกันมาก ข้อมูลจากทั้งสองแหล่งแสดงว่ามีผู้สูงอายุผู้น้อยมากที่อยู่คนเดียวและสัดส่วนของผู้สูงอายุที่อยู่กับคู่สมรสเพียงสองคนก็ต่ำ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นด้วยนอกเหนือจากคู่สมรส ผลจากข้อมูลทั้งสองแหล่งยังสอดคล้องกันในการชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างหลายอย่างระหว่างผู้สูงอายุชายและผู้สูงอายุหญิงในเรื่องการกระจายตัวของการอยู่อาศัย ผลทั้งสองแหล่งแสดงว่าผู้สูงอายุชายมีแนวโน้มที่จะอยู่คนเดียวหรืออยู่ในครัวเรือน 2 คนที่ไม่ใช่อยู่กับคู่สมรสน้อยกว่า แต่มีแนวโน้มที่จะอยู่กับคู่สมรสเพียงลำพังสองคนมากกว่าผู้สูงอายุหญิง และอยู่ในครัวเรือนที่มีสมาชิกครัวเรือน 3 คนหรือมากกว่าพอๆกับผู้สูงอายุหญิง

ตารางที่ 3 แสดงการอยู่อาศัยของประชากรผู้สูงอายุตามบุคคลที่ผู้สูงอายุอยู่ด้วย จำแนกตามอายุและเพศของผู้สูงอายุจากโครงการ SECAPT การแบ่งประเภทบุคคลที่อยู่กับผู้สูงอายุได้แยกคู่สมรสและบุตร (รวมบุตรเลี้ยงและบุตรบุญธรรม) ของผู้สูงอายุออกจากการอยู่กับสมาชิกอื่นๆของครัวเรือน ผลในตารางแสดงว่าถึงแม้จะมีแนวโน้มว่าการอยู่ลำพังเพียงคนเดียวจะเพิ่มสูงขึ้นตามอายุของผู้สูงอายุ โดยร้อยละของผู้สูงอายุหญิงที่อยู่คนเดียวเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 8 ในกลุ่มที่มีอายุ 75 ปีหรือสูงกว่า แต่ผู้สูงอายุไทยไม่ว่าชายหรือหญิงมีน้อยมากที่อยู่คนเดียว นอกจากนี้ยังพบว่าสัดส่วนของผู้สูงอายุที่อยู่กับคู่สมรสเท่านั้นอยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุชายมีแนวโน้มที่จะอยู่กับคู่สมรสเท่านั้นมากกว่าผู้สูงอายุหญิงถึง 2 เท่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสตรีมักจะมีอายุยืนกว่าสามี (ทั้งนี้เพราะทั้งอัตราตายของเพศชายที่สูงกว่าของเพศหญิง และเพราะผู้ชายมักจะสมรสกับผู้หญิงที่มีอายุน้อยกว่า) และอาจเป็นเพราะมีแนวโน้มที่ผู้สูงอายุชายหม้ายจะสมรสใหม่มากกว่าผู้สูงอายุหญิงหม้าย ขณะที่โดยรวมแล้วผู้สูงอายุมากกว่าครึ่ง (52%) อยู่กับคู่สมรส (รวมการอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากคู่สมรสด้วย) แต่ด้วยเหตุผลดังที่อธิบายข้างต้นทำให้ระดับการอยู่กับคู่สมรสของผู้สูงอายุชายและหญิงต่างกันมาก (75% ของผู้สูงอายุชายเปรียบเทียบกับเพียง 36% ของผู้สูงอายุหญิง)

มากกว่า 3 ใน 4 (ร้อยละ 77) ของผู้สูงอายุอยู่ร่วมกับบุตรอย่างน้อย 1 คน (รวมบุตรเลี้ยงและบุตรบุญธรรม) และแบบแผนดังกล่าวนี้เกือบไม่แตกต่างกันเลยระหว่างผู้สูงอายุชายและหญิง อย่างไรก็ตาม อัตราส่วนร้อยละที่อยู่ด้วยกันกับบุตรลดลงอย่างสม่ำเสมอตามอายุในทั้งผู้สูงอายุชายและหญิง โดยการลดของผู้สูงอายุชายจะรวดเร็วกว่าของผู้สูงอายุหญิง ดังนั้นถึงแม้โดยรวมแล้วสัดส่วนของการอยู่กับบุตรจะไม่แตกต่างกันตามเพศของผู้สูงอายุ แต่ในผู้สูงอายุที่อายุน้อยนั้น ผู้สูงอายุชายมีแนวโน้มที่จะอยู่กับบุตรมากกว่าผู้สูงอายุหญิง ขณะที่ในกลุ่มอายุมากผู้สูงอายุหญิง

จะมีร้อยละที่อยู่กับบุตรสูงกว่าผู้สูงอายุชายตั้งจะได้อธิบายในรายละเอียดต่อไป การลดลงของสัดส่วนการอยู่กับุตรตามอายุของผู้สูงอายุ สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างในขั้นตอนชีวิตของบุตรซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากความล้มพันธ์ระหว่างอายุของผู้สูงอายุกับของบุตร ดังนั้นถ้าเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุที่มีอายุมาก ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยหรือแม้ในผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีตอนปลายจะเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มจะมีบุตรในกลุ่มอายุที่ยังต้องพึ่งพาบิดามารดาหรือยังเป็นโสด (ดังนั้นจึงยังคงอยู่ในบ้านของบิดามารดา) แบบแผนดังกล่าวนี้เป็นจริงโดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุชาย ทั้งนี้เพราะบุตรของผู้สูงอายุชายมักจะมีอายุน้อยกว่าบุตรของผู้สูงอายุหญิงในทุกกลุ่มอายุ ด้วยเหตุผลดังกล่าว การศึกษาอย่างถ่องแท้ถึงความแตกต่างในเรื่องการอยู่กับุตรระหว่างผู้สูงอายุชายและหญิงจึงจำเป็นต้องควบคุมอายุของบุตรด้วย

การมีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวหรืออยู่กับคู่สมรส เท่านั้นในระดับต่ำและสัดส่วนที่อยู่กับุตรอย่างน้อย 1 คนในระดับสูงในหมู่ผู้สูงอายุไทย เป็นรูปแบบที่พบในประเทศอื่นาของเอเชีย เช่นกัน แต่นับว่าตรงข้ามอย่างมากกับรูปแบบที่พบในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วในซีกโลกตะวันตก ตัวอย่างเช่น ในกลุ่มประเทศตะวันตกนั้นนับเป็นเรื่องปกติที่พบว่าร้อยละ 20 ถึง 40 ของประชากรอายุ 65 ปีและสูงกว่าอยู่ลำพังเพียงคนเดียวในบ้านของตน โดยเฉพาะในกลุ่มสตรีอายุ 75 ปีและสูงกว่ามีร้อยละที่อยู่คนเดียวสูงกว่าในมาก (Kinsella, 1990) ในทำนองเดียวกัน การอยู่กัคู่สมรส เท่านั้นก็นับว่าเป็นเรื่องปกติที่พบในสังคมตะวันตก ตัวอย่างเช่น ร้อยละ 42 ของประชากรชาวอเมริกันที่มีอายุ 65 ปีและสูงกว่าในปี พ.ศ. 2518 อยู่กัคู่สมรสเท่านั้น และอีกร้อยละ 33 อยู่ลำพังคนเดียว (คำนวณจาก Devos and Holden, 1988) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า 3 ใน 4 ของประชากรสูงอายุชาวอเมริกัน (อายุ 65 ปีและสูงกว่า) อยู่คนเดียวหรืออยู่กัคู่สมรสเท่านั้น เปรียบเทียบกับเพียงประมาณ 1 ใน 10 ของประชากรผู้สูงอายุไทย (อายุ 60 ปีและสูงกว่า) ที่มี การอยู่อาศัยรูปแบบดังกล่าว ในทางตรงกันข้ามมีเพียงร้อยละ 1.4 ของคนอเมริกันอายุ 65 ปีและสูงกว่าอยู่กับุตรอย่างน้อย 1 คน ในขณะที่ผู้สูงอายุไทย เป็นส่วนใหญ่มีการอยู่อาศัยรูปแบบดังกล่าว

ข้อมูลในตารางที่ 3 ชี้แนะว่า รูปแบบที่เด่นชัดของการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุไทยคือการอยู่กับุตรอย่างน้อย 1 คน อันที่จริงการอยู่กับุตรนับเป็นรูปแบบสำคัญที่สุดของระบบครอบครัวอุปถัมภ์ผู้สูงอายุ เพราะความต้องการของผู้สูงอายุในหลายๆด้านสามารถได้รับการตอบสนองด้วยการอยู่ร่วมบ้านกับุตรที่โตแล้ว ด้วยเหตุผลที่ว่าโอกาสที่ผู้สูงอายุจะอยู่กับุตรจะจำกัดในผู้สูงอายุที่มีบุตรอย่างน้อย 1 คน ดังนั้นการวิเคราะห์การอยู่กับุตรในส่วนต่อไปจึงจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่มีบุตร อย่างไรก็ตาม มีผู้สูงอายุไทยเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ไม่มีบุตรที่มีชีวิต

ข้อมูลในตารางที่ 4 แสดงว่าผู้สูงอายุไทยเพียงร้อยละ 6 เท่านั้นที่ไม่มีบุตรที่มีชีวิตที่ตนเองเป็นผู้ให้กำเนิด ยิ่งกว่านั้น ร้อยละ 44 ของผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตรที่ตนเองให้กำเนิดมีบุตรเลี้ยงหรือบุตรบุญธรรม ดังนั้นจึงทำให้สัดส่วนที่ไม่มีบุตรของผู้สูงอายุทั้งหมดลดลงเหลือต่ำกว่าร้อยละ 4 และระดับการไม่มีบุตรนี้ก็ไม่ได้แตกต่างกันระหว่างผู้สูงอายุชายและผู้สูงอายุหญิง ในกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตรที่มีชีวิตเลยนั้น เกือบ 1 ใน 3 (ร้อยละ 29) ของผู้สูงอายุเหล่านี้ไม่เคยสมรส และส่วนที่เหลือจะเป็นหมั้นหรือสูญเสียบุตรเพราะการตาย สำหรับการศึกษานี้การอยู่ด้วยกันกับบุตรหมายถึงการอยู่กับบุตรคนใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นบุตรของผู้สูงอายุให้กำเนิดเองหรือบุตรเลี้ยงหรือบุตรบุญธรรมทั้งนี้ เพราะไม่มีเหตุผลจะเชื่อว่าแบบแผนของการอยู่กับบุตรจะแตกต่างกันตามกลุ่มบุตร (5)

การศึกษาอย่างละเอียดเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกับบุตรควรต้องตระหนักว่า การจัดเรื่องที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุจะถูกกระทบจากขั้นตอนชีวิตทั้งของผู้สูงอายุและของบุตร ดังที่กล่าวมาแล้วในส่วนตัวน ช่วงวัยสูงอายุจะประกอบด้วยผู้สูงอายุที่อยู่ในขั้นตอนชีวิตขึ้นต่างวกัน และขณะที่บิดามารดาเข้าสู่วัยสูงอายุ บุตรของผู้สูงอายุก็จะผ่านขั้นตอนชีวิตขึ้นต่างๆ เช่นเดียวกัน เช่น สำเร็จการศึกษา เข้าสู่ตลาดแรงงาน และมีครอบครัวของตนเอง อันที่จริงการเปลี่ยนแปลงในแต่ละขั้นตอนของชีวิตของบุตรมีผลกระทบอย่างสำคัญต่อผลได้หรือประโยชน์และผลประโยชน์ของการอยู่ร่วมกับบิดามารดา ต่อความต้องการความช่วยเหลือด้านต่างๆจากบิดามารดา และต่อความสามารถในการให้การเกื้อหนุนแบบต่างๆแก่บิดามารดา นอกจากนี้ ความคาดหวังบรรทัดฐานของการอยู่ร่วมกันและการแลกเปลี่ยนการเกื้อหนุนระหว่างผู้สูงอายุและบุตร (ซึ่งในบางกรณีอาจแปรผันไปตามเพศและหรือลำดับที่ของบุตร) นั้น มักจะเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงในขั้นตอนชีวิตขึ้นต่างๆ เหล่านี้

บุตรของผู้สูงอายุที่อายุน้อยจะอยู่ในขั้นตอนชีวิตขึ้นที่แตกต่างจากบุตรของผู้สูงอายุที่อายุมากอย่างเห็นได้ชัด ดังข้อมูลในตารางที่ 5 ซึ่งแสดงว่า ผู้สูงอายุในกลุ่มอายุน้อยบางคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุชาย (ซึ่งภรรยา มักจะมีอายุน้อยกว่า) มีบุตรซึ่งยังไม่เติบโต เป็นผู้ให้ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงที่ว่า ผู้สูงอายุไทยในปัจจุบันบางคนเคยใช้ชีวิตคุมกำเนิดโดยสมัครใจ และมีบุตรไปจนกระทั่งวัยเจริญพันธุ์ (Knodel, Chamratrithirong and Debavalya, 1987) ในบางกรณีพบว่า บุตรของผู้สูงอายุเหล่านี้ยังเรียนหนังสืออยู่และมักจะยังคงพึ่งพาอาศัยบิดามารดาอย่างเต็มที่ ดังนั้นการตีความว่าการอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน เป็นระบบของการให้การเกื้อหนุนแก่ผู้สูงอายุ อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดและส่งผลให้ค่าประมาณระดับการอยู่ร่วมกัน (ซึ่งถือ เป็นแบบการเกื้อหนุนผู้สูงอายุ) สูงกว่าความเป็นจริง (6) นอกจากนี้ ผลในตารางที่ 5 ยังแสดงให้เห็นข้อเท็จจริงที่ว่า บุตรของผู้สูงอายุในกลุ่มอายุมากกว่ามีแนวโน้ม

ที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานแล้วหรือสมรสและมีครอบครัวของตนเองแล้วมากกว่าบุตรของผู้สูงอายุในกลุ่มอายุน้อยกว่า

ผลนิพทานางที่ 6 แสดงอย่างชัดเจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างอายุและสถานภาพสมรสของบุตรกับการอยู่ร่วมกันในครัวเรือนของบิดามารดา ข้อมูลของตารางนี้เป็นข้อมูลบุตรของผู้สูงอายุที่ได้รับการสัมภาษณ์ในโครงการ SECAPT (7) ในกลุ่มบุตรของผู้สูงอายุพบว่าอัตราส่วนร้อยละที่อยู่กับบิดามารดาตกลงอย่างรวดเร็วตามอายุของบุตร โดยลดจากมากกว่าร้อยละ 90 สำหรับบุตรที่อายุต่ำกว่า 15 ปี เป็นร้อยละ 17 สำหรับบุตรอายุ 30 ปีหรือสูงกว่า ยิ่งกว่านั้น ในทุกกลุ่มอายุบุตรที่เป็นโสดมีแนวโน้มจะอยู่กับบิดามารดาสูงอายุมากกว่าบุตรที่สมรสแล้ว ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมา เกี่ยวกับการตั้งครัวเรือนหลังการสมรส นั่นคือคู่สมรสใหม่มักจะอาศัยอยู่กับบิดามารดาของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (ปกติมักจะ เป็นบิดามารดาของฝ่ายหญิง) เป็นระยะเวลาหนึ่ง และหลังจากนั้นจึงแยกไปตั้งครัวเรือนใหม่ของตนเองโดยมักจะสร้างบ้านอยู่ใกล้หรืออยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันกับบิดามารดา คงเหลือเพียงบุตรคนสุดท้าย (หรือบุตรสาวคนสุดท้าย) ที่สมรสแล้วจะอยู่กับบิดามารดาตลอดไป (Limanonda, 1989) ดังนั้น การอยู่ในขั้นตอนชีวิตขั้นที่ต่างกันของบุตรจึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อการอยู่อาศัยของบิดามารดาสูงอายุกึ่งอยู่ในขั้นตอนชีวิตขั้นที่ต่างกันเช่นกัน ยิ่งกว่านั้น ผลกระทบดังกล่าวนี้ก็มิมีแนวโน้มจะแตกต่างกันระหว่างผู้สูงอายุชายและผู้สูงอายุหญิงในกลุ่มอายุเดียวกัน ทั้งนี้ เพราะบุตรของผู้สูงอายุชายจะมีอายุโดยเฉลี่ยน้อยกว่าบุตรของผู้สูงอายุหญิง

ตารางที่ 7 แสดงอัตราส่วนร้อยละที่อยู่กับบุตรอย่างน้อย 1 คนของบิดามารดาสูงอายุกึ่งมีบุตรมีชีวิตอยู่อย่างน้อยหนึ่งคน (ไม่ว่าจะเป็นบุตรตนเอง บุตรเลี้ยงหรือบุตรบุญธรรม) จำแนกตามอายุและเพศของบิดามารดาสูงอายุ ผลที่เสนอแสดงถึงการอยู่กับบุตรคนใดก็ได้โดยไม่คำนึงถึงอายุของบุตรและการอยู่กับบุตรที่มีอายุ 18 ปีหรือสูงกว่า (ในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีบุตรอย่างน้อย 1 คนในกลุ่มอายุดังกล่าว) การเสนอผลการอยู่กับบุตรที่มีอายุ 18 ปีหรือสูงกว่ามีความสำคัญ เพราะการอยู่กับบุตรกลุ่มนี้ซึ่งเป็นผู้ใหญ่และทำงานในเชิงเศรษฐกิจแล้วจะเป็นที่แน่ใจได้ว่าบุตรเหล่านี้มีส่วนต่อการกินดีอยู่ดีของครัวเรือน เช่น ผลของโครงการ SECAPT รายงานว่า เกือบ 4 ใน 5 (ร้อยละ 79) ของบุตรอายุ 18-24 ปีของผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ เปรียบเทียบกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของบุตรอายุ 15-17 ปี และบุตรอายุที่ต่ำกว่า 15 ปีของผู้สูงอายุซึ่งมีน้อยกว่า 2 ใน 3 (ร้อยละ 64) และร้อยละ 16 ตามลำดับ นอกจากนี้ เพื่อเป็นการพิจารณาอย่างสมบูรณ์ถึงอิทธิพลของความแตกต่างในขั้นตอนชีวิตบุตรของผู้สูงอายุต่อการอยู่ร่วมกันจึงมีการ

เสนอผลที่ปรับปัจจัยอายุของบุตรคนสุดท้าย อายุของบุตรคนสุดท้ายนับเป็นดัชนีที่แสดงอายุต่าง ๆ กัน และขั้นตอนชีวิตที่ต่างกันของบุตรทั้งหมดของผู้สูงอายุ ในตาราง เสนอผลทั้งที่ไม่ปรับและปรับอายุของบุตรคนสุดท้าย

โดยรวมแล้ว 4 ใน 5 (ร้อยละ 80) ของบิดามารดาสูงอายุอยู่กับบุตร แต่ตัวเลขดังกล่าวจะลดลงเมื่อพิจารณาการอยู่กับบุตรเฉพาะบุตรที่มีอายุ 18 ปีหรือสูงกว่า ผลที่ไม่ปรับแสดงว่า การอยู่กับบุตรคนใดคนหนึ่งของผู้สูงอายุชายและผู้สูงอายุหญิงไม่แตกต่างกัน แต่สัดส่วนของการอยู่กับบุตรอายุ 18 ปีหรือสูงกว่าของผู้สูงอายุหญิงจะสูงกว่าผู้สูงอายุชายเล็กน้อย ผลที่ไม่ปรับแสดงความสัมพันธ์ในทางลบระหว่างอายุของบิดามารดาสูงอายุและการอยู่ร่วมกันกับบุตร และความสัมพันธ์ดังกล่าวก็ยังคงอยู่แม้ว่าจะจำกัดการศึกษาเฉพาะการอยู่กับบุตรที่มีอายุ 18 ปีและสูงกว่า ดังนั้น จึงดูเหมือนว่าแม้ความต้องการความช่วยเหลือของผู้สูงอายุจะมีมากขึ้น เมื่อผู้สูงอายุมีอายุมากขึ้น แต่โอกาสที่ผู้สูงอายุจะอยู่กับบุตรกลับลดลง เพื่อให้สามารถตีความผลการวิจัยได้อย่างเหมาะสม จึงควรต้องพิจารณาผลที่ปรับ

เมื่อนำความแตกต่างในอายุของบุตรคนสุดท้าย (อีกนัยหนึ่งคือความแตกต่างในขั้นตอนชีวิตของบุตร) ของผู้สูงอายุมาพิจารณาประกอบพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอายุของผู้สูงอายุและการอยู่ร่วมกับบุตรในกลุ่มของผู้สูงอายุชายได้หมดไป และในกลุ่มผู้สูงอายุหญิงความสัมพันธ์กลับทิศทางมา เป็นบวก ผลดังกล่าวบ่งชี้ว่าการลดลงของการอยู่ร่วมกับบุตรตามอายุที่เพิ่มขึ้นจากผลที่ไม่ปรับ เป็นเพราะ เมื่อบิดามารดาสูงอายุมีอายุมากขึ้น บุตรของผู้สูงอายุเหล่านั้นจะก้าวเข้าสู่ขั้นตอนชีวิตที่การอยู่กับบิดามารดาจะต้องแข่งขันกับกฎเกณฑ์ทางสังคมอื่นๆ ซึ่งบุตรต้องปฏิบัติตามด้วย เช่นกัน ดังนั้น เมื่อนำปัจจัยอายุของบุตรมาพิจารณาด้วยจึงไม่ปรากฏว่าการเพิ่มภาระที่มากกว่าของผู้สูงอายุที่อายุมาก เปรียบเทียบกับผู้สูงอายุที่อายุน้อยจะขัดขวางหรือลดการอยู่ร่วมกับบุตร และเมื่อนำเอาการเปลี่ยนแปลงความกดดันต่างๆ ที่ทำให้บุตรต้องแยกไปอยู่ที่อื่นที่มีในบ้านของบิดามารดา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงในขั้นตอนชีวิตของบุตรมาพิจารณาประกอบพบว่า การอยู่กับบุตรเป็นการสนองตอบต่อสภาวะการณ์ในขั้นตอนชีวิตของผู้สูงอายุหรืออย่างน้อยที่สุดก็ปรากฏชัดในกรณีของมารดาที่สูงอายุ ข้อเท็จจริงที่ว่า การจำกัดการศึกษา เรื่องการอยู่กับบุตร เฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีบุตรอายุ 18 ปีและสูงกว่าในตัวของมันเอง (นั่นคือ เมื่อไม่ได้ควบคุมอิทธิพลอายุของบุตรคนสุดท้าย) ไม่เพียงพอที่จะเปลี่ยนทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างอายุของผู้สูงอายุและการอยู่กับบุตร จากบวกให้เป็นลบ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเหตุการณ์ในขั้นตอนชีวิตของบุตรหลังจากอายุ 18 ปี โดยเฉพาะอิทธิพลของการสมรสที่มีผลให้บุตรต้องแยกไปตั้งครัวเรือนต่างหากจากบิดามารดา

การเปลี่ยนแปลงในขั้นตอนชีวิตที่สำคัญอันหนึ่งที่มีมักเกิดขึ้นภายหลังจากบุคคลผ่าน เข้าสู่ วัยสูงอายุก็คือการจากไปของคุณสมรส การเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ความต้องการการช่วยเหลือ และการเกื้อหนุนจากบุตรที่โตแล้วเพิ่มสูงขึ้น ผลที่เสนอในตารางที่ 8 ต้องการแสดงว่า สถานภาพสมรส (ซึ่งวัดด้วยการอยู่กับคู่สมรสหรือไม่) ของผู้สูงอายุมีอิทธิพลต่อโอกาสที่ผู้สูงอายุจะอยู่กับบุตร ที่มีอายุ 18 ปีหรือสูงกว่าหรือไม่ สถิติที่เสนอนี้จะถูกปรับสองครั้ง โดยครั้งแรก เป็นการปรับอายุของผู้สูงอายุ เพื่อควบคุมลักษณะอื่นๆ ของขั้นตอนชีวิตของผู้สูงอายุที่อาจมีผลกระทบต่อการอยู่ร่วมกับบุตร และจากนั้นจะปรับอายุของบุตรคนสุดท้าย เพื่อควบคุมอิทธิพลขั้นตอนชีวิตของบุตร และเพื่อ เป็นการเปรียบเทียบจึงแสดงผลที่ไม่ปรับด้วย

ถ้าไม่ได้นำทั้งอายุของผู้สูงอายุและอายุของบุตรคนสุดท้ายมาประกอบการพิจารณา การอยู่ร่วมกับบุตรที่โตแล้ว จะพบว่าในกลุ่มผู้สูงอายุสตรีที่ไม่อยู่กับคู่สมรสจะอยู่ร่วมกับบุตรมากกว่า ผู้สูงอายุสตรีที่ยังอยู่กับคู่สมรส แต่สำหรับผู้สูงอายุชายแล้วการอยู่ร่วมกับบุตรดูเหมือนจะไม่มี ความสัมพันธ์กับสถานภาพสมรส มีข้อที่น่าสังเกตคือผลการศึกษาในตารางที่ 7 แสดงว่าเมื่อไม่ได้ควบคุมอิทธิพลอายุของบุตรคนสุดท้าย อายุของผู้สูงอายุจะสัมพันธ์ในทางลบกับทั้งการอยู่ร่วมกับบุตรและ การอยู่กับคู่สมรส ดังนั้นหลังจากที่ควบคุมอิทธิพลอายุของผู้สูงอายุในตารางที่ 8 ความแตกต่างใน อัตราส่วนร้อยละที่อยู่กับบุตรที่โตแล้ว เพิ่มขึ้น เล็กน้อยระหว่างผู้สูงอายุสตรีที่อยู่กับคู่สมรสและที่ไม่ได้อยู่ กับคู่สมรส และสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุชายมีความแตกต่างกัน เล็กน้อยในร้อยละที่อยู่กับบุตรตามกลุ่ม สถานภาพสมรสในทิศทางเดียวกันกับที่พบในผู้สูงอายุสตรี เมื่อควบคุมอิทธิพลอายุของบุตรคนสุดท้าย เพิ่มเข้าไป ความแตกต่างดังกล่าวเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงที่ว่าผู้สูงอายุที่สูญเสียคู่สมรสมักจะมีบุตรอายุมากกว่าและมักจะมีสมรสหรือมีครอบครัว เป็นของตนเองแล้วด้วยมากกว่าผู้สูงอายุที่ยังมีคู่สมรส (ดังนั้นจึงลดโอกาสที่จะอยู่ร่วมกับบุตรของผู้สูงอายุกลุ่มนี้) แต่เมื่อนำปัจจัยดังกล่าวคือ การไม่มีคู่สมรสของผู้สูงอายุ (ซึ่งหมายถึงว่าผู้สูงอายุมีความต้องการ ความช่วยเหลือมากขึ้น) มาประกอบการพิจารณาพบว่า โอกาสที่ผู้สูงอายุจะได้รับความช่วยเหลือ จากบุตรในรูปของการอยู่ร่วมกันมีเพิ่มสูงขึ้น

การ เกื้อหนุนด้าน วัตถุประสงค์จากบุตรที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน

ในขณะที่ไม่มีข้อกังขาใดๆ เลยว่าการอาศัยอยู่ร่วมกัน เป็นรูปแบบการแลกเปลี่ยนการ เกื้อหนุนระหว่างบิดามารดาสูงอายุและบุตรที่พบมากที่สุดในประเทศไทย บุตรที่ไม่ได้อยู่ร่วมกับบิดา มารดาสูงอายุมักได้รับการคาดหมายว่าจะมีส่วน เกื้อหนุนบิด มารดาไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง การเกื้อ

หนนบิตามารดาที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน นับว่ามีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ที่ดีของบิดามารดาซึ่งมีบุตรอื่นที่ บิดามารดาอยู่ด้วย เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายภายในบ้านและนับ เป็นการแบ่ง เบาภาระของบุตรที่อยู่ร่วมกับ ผู้สูงอายุในกรณีที่สูงอายุอยู่ร่วมกันกับบุตรคนใดคนหนึ่งหรือมากกว่า โครงการ SECAPT ให้ข้อมูล ที่ค่อนข้างจำกัด เกี่ยวกับการดูแลส่ง เสี่ยงหรือ เกื้อหนุนผู้สูงอายุจากบุตรแต่ละคนของผู้สูงอายุ ผู้สูง อายุทุกคนที่รายงานว่า มีบุตรที่มีชีวิตอย่างน้อย 1 คน จะถูกถามคำถามต่างๆ เกี่ยวกับบุตรแต่ละคน คำถามต่างๆ เหล่านี้ ได้แก่ คำถามที่ว่าบุตรเคยให้การดูแลส่ง เสี่ยงบิดามารดาที่สูงอายุอย่างสม่ำเสมอหรือไม่ และถ้าให้ จะถามต่อว่าในรอบปีที่แล้วบุตรให้การดูแลส่ง เสี่ยงแบบใด จากคำตอบของ คำถามต่างๆ ดังกล่าว ทำให้สามารถศึกษาระดับการ เกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายุด้านวัตถุในรูปของ อาหารและหรือ เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม รวมทั้ง เงินจากบุตรที่ไม่ได้อยู่ร่วมกับบิดามารดาสูงอายุ (8)

ข้อมูล เกี่ยวกับการ เกื้อหนุนที่ได้รับจากบุตรแต่ละคนมีข้อจำกัดหลายประการ ประการ แรกคือ คำถามเกี่ยวกับรูปแบบของการให้การดูแลส่ง เสี่ยงบิดามารดาสูงอายุ เป็นคำถาม เปิดและ อนุญาตให้มีคำตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ แต่การถามคำถามไม่มีการซักถามอย่างมีระบบถึงแบบ ของการให้การดูแลส่ง เสี่ยงในแบบอื่นๆ สำหรับกรณีที่มีผู้ตอบไม่ได้ให้คำตอบอย่างฉับพลัน และในบาง กรณีผู้สูงอายุจะรายงานว่าบุตรให้การดูแล เลี้ยงดูในทุกๆ เรื่องโดยไม่ได้ระบุว่าการดูแล ส่ง เสี่ยงนั้นเป็นแบบใดบ้าง (9) ประการที่สอง ไม่สามารถบอกได้แน่นอนถึงความบ่อยครั้งของการ ให้การดูแลส่ง เสี่ยงบิดามารดาที่สูงอายุ (10) ประการสุดท้าย คำถามการดูแลส่ง เสี่ยงนั้นหมายถึง การให้การดูแลส่ง เสี่ยงอย่างสม่ำเสมอ และไม่ได้ถามถึงการดูแลส่ง เสี่ยงที่ได้รับอย่างไม่สม่ำเสมอ จากบุตรที่ไม่เคยให้การดูแลส่ง เสี่ยงอย่างสม่ำเสมอ (11) อย่างไรก็ตาม แม้ข้อมูลจะมีข้อจำกัด ต่างๆ ดังกล่าว แต่อย่างน้อยก็ยังถือได้ว่าให้ข้อมูล เสนอแนะ เกี่ยวกับแบบแผนทั่วไปของการ เกื้อหนุน บิดามารดาสูงอายุ

การที่บุตรซึ่งไม่ได้อยู่ด้วยกันในครัวเรือนจะให้หรือไม่ให้การ เกื้อหนุนด้านวัตถุแก่บิดา มารดาสูงอายุนับว่ามีส่วนสัมพันธ์อย่างถึงกับขึ้นตอนชีวิตของบุตร และการให้การ เกื้อหนุนด้านวัตถุ ของบุตรที่ไม่ได้อยู่ร่วมกับบิดามารดาจะเกิดขึ้นเมื่อบุตรย้ายออกไปจากครัวเรือน นอกจากนี้ ผล การศึกษาที่เสนอในตารางที่ 9 ยังแสดงให้เห็นว่ารูปแบบและโอกาสของการ เกื้อหนุนด้านวัตถุ แก่บิดามารดาสูงอายุจะได้รับอิทธิพลจากสถานที่อยู่ของบุตรที่ไม่ได้อยู่ร่วมกับผู้สูงอายุ นั่นคือบุตรนั้น อยู่ใกล้ (อยู่ในหมู่บ้านหรือ เมือง เดียวกัน) กับผู้สูงอายุหรือไม่ และบุตรสมรสแล้วหรือยัง เป็นโสด การให้อาหารและหรือ เสื้อผ้าแก่บิดามารดาสูงอายุนั้นมักจะมาจากบุตรสมรสที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดา สูงอายุมากกว่ามาจากบุตรที่เป็นโสด และมาจากบุตรที่อยู่ในห้องที่เดียวกับบิดามารดามากกว่าจาก

บุตรที่อยู่ไกลออกไป ในทางกลับกันการ เกื้อหนุนด้านเงินมักจะมาจากบุตรที่อยู่ไกลและบุตรโสดมากกว่าที่อยู่ใกล้หรือบุตรที่สมรสแล้ว ถึงแม้ว่าบุตรโสดที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดาแต่อยู่ในละแวกเดียวกันกับบิดามารดาสูงอายุนั้นจะให้เงินแก่บิดามารดาไม่น้อยกว่าบุตรที่สมรสแล้วก็ตาม แต่บุตรกลุ่มนี้เมื่อคิดเป็นสัดส่วนแล้วก็ต่ำมาก ทั้งนี้เพราะบุตรที่เป็นโสดส่วนใหญ่มักจะอยู่ที่อื่นไกลจากบ้านของผู้สูงอายุถึงแม้บุตรสาวมักจะให้อาหาร เสื้อผ้า หรือเงินแก่บิดามารดาสูงอายุนั้นมากกว่าบุตรชายก็ตาม แต่โดยทั่วไปแล้วแบบแผนการ เกื้อหนุนตามสถานภาพสมรสและที่อยู่ของบุตร เปรียบเทียบกับของบิดามารดาไม่ต่างกันระหว่างบุตรชายและบุตรสาว

ถึงแม้ว่าการให้การ เกื้อหนุนด้านวัตถุจากบุตรที่ไม่ได้อยู่ในครัวเรือนเดียวกันกับบิดามารดาจะมีความสัมพันธ์กับขั้นตอนชีวิตของบุตรก็ตาม แต่การมีบุตรอยู่ที่อื่นที่จะให้การ เกื้อหนุนดังกล่าวก็ไม่ได้มีความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบกับขั้นตอนชีวิตของบิดามารดาสูงอายุ ดังสถิติที่เสนอในตารางที่ 10 ซึ่งแสดงว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในทุกกลุ่มอายุมีบุตรที่อยู่ที่อื่นอย่างน้อย 1 คน ยิ่งกว่านั้น อายุของผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงก็ไม่ได้สัมพันธ์กับจำนวนบุตรที่อยู่ที่อื่นอย่างมีทิศทางที่สม่ำเสมอ ทั้งนี้อาจเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของอายุของผู้สูงอายุนั้นแนวโน้มจะส่งผลในทิศทางตรงกันข้ามกับการมีอายุที่เพิ่มขึ้นของบุตรกล่าวคือ ขณะที่อายุที่เพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุนั้นจะสัมพันธ์กับโอกาสที่เพิ่มขึ้นที่บุตรแต่ละคนจะย้ายออกไปจากครัวเรือน แต่ขณะเดียวกันการตายที่เพิ่มตามอายุจะมีอิทธิพลทำให้จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ทั้งหมดลดลง

อายุของผู้สูงอายุไม่มีความสัมพันธ์อย่างชัดเจนกับการมีบุตรอยู่ที่อื่นที่จะให้การ เกื้อหนุนแบบต่างๆ เช่น ข้อมูลของการศึกษานี้แสดงว่าโอกาสของการมีบุตรอย่างน้อย 1 คนที่อยู่ที่อื่นนอกท้องที่ของบิดามารดาสูงอายุ (ซึ่งนับว่าสำคัญอย่างมากในแง่การ เกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายุด้านการเงิน) ตลอดจนถึงจำนวนบุตรที่อยู่ที่อื่นโดยเฉลี่ยไม่มีความสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอกับอายุของผู้สูงอายุชาย และในกลุ่มผู้สูงอายุหญิงลดลงตามอายุ ทำนองเดียวกัน โอกาสของการมีบุตรสมรสแล้ว 1 คนที่อยู่ในละแวกเดียวกันกับบิดามารดาสูงอายุ (ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากต่อการให้การ เกื้อหนุนด้านอาหารหรือเสื้อผ้า) รวมทั้งจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยที่อยู่ในท้องที่เดียวกับบิดามารดา ก็ไม่มีความสัมพันธ์กับอายุของบิดามารดาสูงอายุอย่างมีทิศทางที่สม่ำเสมอเช่นกัน โดยสรุป ทั่วๆไปปรากฏว่าขั้นตอนชีวิตบางขั้นตอนจะมีอิทธิพลต่อโอกาสที่บุตรซึ่งอยู่ที่อื่นจะให้การ เกื้อหนุนบิดามารดาด้านวัตถุก็ตาม แต่ความ เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างขั้นตอนชีวิตของบุตรและของบิดามารดาสูงอายุ ในบางด้านมีความซับซ้อนมากพอทำให้หวังได้ว่าอิทธิพลสุทธิของความสัมพันธ์ระหว่างการรับความช่วยเหลือจากบุตรในรูปแบบต่างๆ กับอายุและ เพศของบิดามารดาสูงอายุจะมีน้อย

ตารางที่ 11 แสดงอัตราส่วนร้อยละของบิดามารดาสูงอายุ (รวมผู้ไม่มีบุตรอยู่ที่อื่น) ที่ได้รับการดูแลเลี้ยงเรื่องอาหาร เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มและเงินในรอบปีที่แล้วจากบุตรที่อยู่ที่ยื่นอย่างน้อย 1 คน จำแนกตามอายุและเพศของบิดามารดาสูงอายุ นอกจากนี้ยังเสนอสถิติที่ปรับการมีบุตรที่อยู่ในขั้นตอนชีวิตซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้การเกื้อหนุนดังกล่าว ในกรณีที่เป็นการได้รับอาหารและหรือเสื้อผ้า การปรับจะปรับทั้งจำนวนบุตรที่ไม่อยู่ด้วยกันและจำนวนบุตรสมรสที่ไม่ได้อยู่ด้วยกันแต่อยู่ในละแวกเดียวกัน ในกรณีเป็นเรื่องการได้รับการเกื้อหนุนด้านเงิน ค่าที่ปรับจะเป็นการปรับทั้งจำนวนบุตรที่ไม่ได้อยู่ด้วยกันกับผู้สูงอายุและจำนวนบุตรที่อยู่ที่ยื่น (โดยไม่คำนึงถึงสถานภาพสมรส) (12)

โดยทั่วไปแล้วสถิติที่ปรับการมีบุตรโตแล้วที่อยู่ในขั้นตอนชีวิตขั้นต้นที่เกี่ยวข้องมีผลกระทบค่อนข้างน้อยต่อผลการวิจัยที่ได้ ยิ่งกว่านั้น ยังพบว่าอายุของบิดามารดาสูงอายุและการได้รับการเกื้อหนุนด้านวัตถุ(ไม่ว่าจะเป็นในรูปของอาหาร เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มหรือเงิน) ไม่มีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกัน ดังนั้น ทั่วๆไปปรากฏว่าขั้นตอนชีวิตของบุตรมีความสัมพันธ์กับแนวโน้มที่บุตรจะให้การเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายุในรูปแบบที่แตกต่างกันก็ตาม การมีบุตรที่โตแล้วมีผลกระทบน้อยมากต่อความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนชีวิตของบิดามารดาสูงอายุกับการได้รับหรือไม่ได้รับการเกื้อหนุนด้านวัตถุจากบุตรที่อยู่ที่ยื่น

ความต้องการการเกื้อหนุนด้านวัตถุจากบุตรที่อยู่ที่ยื่น ดูเหมือนจะมีสูงในกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่ได้อยู่ร่วมกับบุตร เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่ร่วมกับบุตร ตารางที่ 12 แสดงอัตราส่วนร้อยละของผู้สูงอายุชายและผู้สูงอายุหญิงที่ได้รับอาหารและหรือ เสื้อผ้าและอัตราส่วนร้อยละที่ได้รับเงินจากบุตรในรอบปีที่แล้ว จำแนกตามการอยู่หรือไม่อยู่กับบุตรที่มีอายุ 18 ปีและมากกว่า สำหรับผู้สูงอายุที่มีบุตรโตแล้วอย่างน้อย 1 คน ผลที่เสนอแสดงสถิติทั้งที่ไม่ปรับและปรับอิทธิพลอายุของผู้สูงอายุ (ซึ่งเป็นดัชนีแสดงขั้นตอนชีวิตของผู้สูงอายุ) และปรับการมีบุตรที่อยู่ในขั้นตอนชีวิตขั้นต้นต่างๆ ที่อยู่ในข่ายจะให้การดูแลเลี้ยง ผลที่ไม่ปรับแสดงว่าผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงที่ไม่ได้อยู่ด้วยกันกับบุตรมักจะได้รับการเกื้อหนุนทั้งด้านอาหาร เสื้อผ้าและเงินมากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ร่วมกับบุตร ผลที่ปรับอายุของผู้สูงอายุเกือบไม่ต่างไปจากผลที่ไม่ปรับ ขณะที่เมื่อมีการปรับการมีบุตรที่อยู่ที่ยื่นซึ่งอยู่ในขั้นตอนชีวิตที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมเข้าไป พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการให้การเกื้อหนุนกับการอยู่ด้วยกันลดลงทั้งในกลุ่มผู้สูงอายุชายและผู้สูงอายุหญิง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุชาย

สำหรับผู้สูงอายุทั้งชายและหญิง สถิติทั้งที่ไม่ปรับและปรับแสดงให้เห็นว่า การอยู่หรือไม่อยู่กับบุตรมีอิทธิพลต่อการได้รับการเกื้อหนุนด้านอาหารและหรือ เสื้อผ้ามากกว่าด้านเงิน อย่างไรก็ตาม

ก็ตาม ความแตกต่างระหว่างค่าที่ไม่ปรับและปรับมีน้อย ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะอิทธิพลเทียม (ปลอม) อันเกิดจากการให้ค่าจำกัดความที่แคบของคำว่าครัวเรือนที่นิยามการอยู่ด้วยกันว่าหมายถึง การอาศัยอยู่บ้านเดียวกันดังที่ได้อธิบายแล้วข้างต้น ยกตัวอย่างเช่น ผู้สูงอายุที่อยู่บ้านแยกต่างหาก แต่อยู่ภายในบริเวณหรือ เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มบ้านซึ่งอาจจะใช้ทรัพยากร (รวมการหุงหาอาหารและการรับประทานอาหาร) ร่วมกันกับบุตร สภาพการอยู่ดังกล่าวก็เหมือนกับว่าผู้สูงอายุและบุตรอยู่บ้านเดียวกันหรืออยู่ด้วยกันนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ในทางทฤษฎีถือว่าผู้สูงอายุและบุตรไม่ได้อยู่ในที่พักหรือบ้านเดียวกันและถูกจัดให้อยู่แยกบ้านกัน ดังนั้นการได้รับอาหารและหรือ เสื้อผ้าจากบุตรที่อยู่ในบริเวณริ้วบ้านเดียวกันจึงดูเหมือนเป็นการให้การเกื้อหนุนจากบุตรที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน ถึงแม้ว่าโดยข้อเท็จจริงแล้วบุตรเหล่านั้นมีลักษณะกึ่งอยู่กับผู้สูงอายุ (quasi-coresident)

สรุป

การวิเคราะห์ข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวงจรหรือขั้นตอนชีวิตของบิดามารดาสูงอายุและของบุตรในการทำให้เกิดความเข้าใจถึงระบบการเกื้อหนุนผู้สูงอายุในประเทศกำลังพัฒนา ระบบครอบครัวอุปถัมภ์แก่ผู้สูงอายุในประเทศไทยนับว่าสัมพันธ์กับขั้นตอนชีวิตของผู้สูงอายุเองและของบุตรที่โตเป็นผู้ใหญ่ในหลายทาง เมื่อผู้สูงอายุมีอายุมากขึ้นจะประสบกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆในขั้นตอนชีวิตไปเรื่อยๆ เช่น การวางมือจากการทำงาน การสูญเสียคุณสมรสและความเสื่อมโทรมของสุขภาพร่างกาย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดนี้มีผลกระทบอย่างสำคัญทั้งต่อความต้องการการเกื้อหนุนและการช่วยเหลือแบบต่างๆจากบุตร และต่อความสามารถของผู้สูงอายุเองที่จะให้การเกื้อหนุนและความช่วยเหลือแก่บุตร ขณะเดียวกับที่บิดามารดาก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ บุตรของผู้สูงอายุเองก็ก้าวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในวงจรหรือขั้นตอนชีวิตเช่นกัน เช่น เข้าสู่ตลาดแรงงาน ย้ายออกจากบ้านของบิดามารดา และตั้งครัวเรือนของตนเองภายหลังการสมรส ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ก็มีผลกระทบอย่างสำคัญต่อสัมพันธ์สภาพการให้การเกื้อหนุนบิดามารดา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนชีวิตของผู้สูงอายุไทยกับของบุตรของผู้สูงอายุ และศึกษาระบบครอบครัวอุปถัมภ์แก่ผู้สูงอายุซึ่งได้แก่ การอยู่ด้วยกันกับบุตรและการได้รับการเกื้อหนุนด้านวัตถุจากบุตรที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เน้นศึกษาความมากน้อยของผลกระทบของขั้นตอนชีวิตของบุตรที่โตแล้วต่อความมากน้อยในการให้การเกื้อหนุนอันเป็นการตอบสนองของความต้องการการได้รับการดูแลส่งเสริมของผู้สูงอายุ ซึ่งมีเพิ่มขึ้นเมื่อผู้สูงอายุมีอายุมากขึ้น ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าขณะที่การเกื้อหนุนทั้งสองแบบ (ด้านอาหารและหรือ เสื้อผ้า

กับด้านเงิน) มีความสัมพันธ์กับขั้นตอนชีวิตของบุตร แต่อิทธิพลของความสัมพันธ์ดังกล่าวต่อความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนชีวิตของบิดามารดาสูงอายุกับการได้รับการเกื้อหนุนจะมีมาน้อยแต่ไหนขึ้นอยู่กับแบบของการเกื้อหนุนที่ถูกหยิบยกมาพิจารณา

ยกตัวอย่างเช่นในประเทศไทย ผลการศึกษาพบความสัมพันธ์ที่เป็นปฏิภาคกันระหว่างอายุของผู้สูงอายุและสัดส่วนที่อยู่ด้วยกันกับบุตร ถ้าพิจารณาความสัมพันธ์ดังกล่าวในแง่ของขั้นตอนชีวิตของผู้สูงอายุเพียงด้านเดียว อาจดูเหมือนว่าบุตรตอบสนองน้อยลงในขณะที่ความต้องการของบิดามารดาที่จะอยู่กับบุตรเพิ่มขึ้นและความสามารถของบิดามารดาที่จะให้สวัสดิการกับบุตรลดลงซึ่งความเข้าใจผิดดังกล่าวจะเห็นชัดขึ้น เมื่อมีการนำความแตกต่างในขั้นตอนชีวิตของบุตรมาพิจารณาประกอบ สิ่งสำคัญที่ต้องตระหนักถึงคือผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่ามีแนวโน้มจะมีบุตรที่มีอายุน้อยกว่าผู้สูงอายุที่อายุน้อยกว่า และบุตรเหล่านั้นมักจะอยู่ในขั้นตอนชีวิตที่มีการแยกตัวออกไปอยู่อาศัยต่างหากและการอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุเหมือนจะทำได้ยากขึ้น ผลการวิเคราะห์ชี้แนะว่า การเปลี่ยนแปลงต่างกันในขั้นตอนชีวิตของบุตรมีผลมากกว่าการเปลี่ยนแปลงในขั้นตอนชีวิตของผู้สูงอายุในการส่งผลต่อการอยู่ด้วยกันกับบุตร ซึ่งพบว่ามีระดับต่ำกว่าในผู้สูงอายุที่มีอายุมาก เปรียบเทียบกับผู้สูงอายุที่มีอายุน้อย เมื่อนำขั้นตอนชีวิตของบุตรมาพิจารณาประกอบ บิดามารดาที่อยู่ในช่วงปลายของวัยสูงอายุดูเหมือนจะมีระดับการอยู่กับบุตรใกล้เคียงกับบิดามารดาสูงอายุน้อย ข้อเท็จจริงที่ว่าบุตรที่โตแล้วในสังคมไทยได้ตอบสนองต่อความต้องการของบิดามารดาในเรื่องการอาศัยอยู่ร่วมกันซึ่งจะเห็นได้ชัดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่ด้วยกันกับสถานภาพสมรสของผู้สูงอายุ กล่าวคือพบว่าบิดามารดาสูงอายุที่หย่าร้าง แยกกันอยู่ หรือเป็นหม้าย มักจะอยู่กับบุตรมากกว่าบิดามารดาสูงอายุที่มีคู่สมรส

ขั้นตอนชีวิตของบุตรที่ไม่ได้อยู่ด้วยกันกับบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์อย่างชัดเจนกับการให้การเกื้อหนุนด้านวัตถุแก่บิดามารดาสูงอายุน้อย 2 รูปแบบ บุตรสมรสที่อยู่ในละแวกเดียวกันกับบิดามารดาสูงอายุมีแนวโน้มจะให้การเกื้อหนุนด้านอาหารและ/หรือเสื้อผ้าแก่บิดามารดาสูงอายุ ขณะที่บุตรโสดที่อยู่ไกลออกไปมีแนวโน้มจะให้การเกื้อหนุนด้านการเงินมากกว่าบุตรอื่นที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดาสูงอายุ อย่างไรก็ตาม การมีบุตรโตแล้วที่อยู่ในขั้นตอนชีวิตขั้นที่จะให้การเกื้อหนุนด้านวัตถุรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งได้ ดูเหมือนจะไม่สัมพันธ์กับขั้นตอนชีวิตของบิดามารดาในลักษณะที่จะเห็นได้ง่าย ดังนั้นจึงตรงกันข้ามกับกลุ่มที่อยู่ด้วยกันกับบุตร จะเห็นว่าการนำขั้นตอนชีวิตของบุตรที่โตแล้วมาพิจารณาประกอบมีผลกระทบน้อยมากต่อความสัมพันธ์ที่สังเกตได้ระหว่างขั้นตอนชีวิตของบิดามารดากับการได้รับการเกื้อหนุนด้านวัตถุจากบุตรที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน อย่างไรก็ตาม

การมองว่าการให้การ เกื้อหนุนดังกล่าวส่วนหนึ่ง เป็นการตอบสนองความต้องการของบิดามารดาสูง อายุ จะ เห็น ได้ จาก การ ที่ บิดามารดาสูงอายุที่ไม่ได้อยู่ร่วมกันกับบุตรที่โตแล้วมักได้รับการ เกื้อหนุน ด้านวัตถุทั้งสองแบบมากกว่าบิดามารดาสูงอายุที่อยู่กับบุตรที่โตแล้ว อย่างไรก็ตาม ความแตกต่าง ดังกล่าวมีน้อย

ขณะที่ขั้นตอนชีวิตของผู้สูงอายุและของบุตรมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างคนสองรุ่น อายุ คือ บิดามารดาและบุตร แต่ไม่ควร เน้นย้ำความสำคัญของการ เปลี่ยนแปลงขั้นตอนชีวิตใน ฐานะที่เป็นปัจจัยกำหนดแบบแผนของการ เกื้อหนุนที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยมากจนเกินไป โดยเฉพาะ อย่างยิ่งควรมีการตระหนักถึงบทบาทของค่านิยมทางวัฒนธรรมที่กำหนดระบบครอบครัวอุปถัมภ์ในการ สนองความต้องการของผู้สูงอายุปัจจุบัน ความแพร่หลายของการอยู่ด้วยกันระหว่างบิดามารดาสูง อายุกับบุตรที่โตแล้วและการให้การ เกื้อหนุนด้านวัตถุบิดามารดาสูงอายุจากบุตรที่อยู่อื่นซึ่ง เป็น เรื่อง ปกติที่พบ ยืนยันถึงความ เข้มแข็งของกฎ เกณฑ์ซึ่งเป็นบรรทัดฐานของระบบการ เกื้อหนุนในสังคมไทย โดยเฉพาะ เมื่อ เปรียบ เทียบกับปรากฏการณ์ตรงกันข้ามที่พบในประเทศที่พัฒนาแล้วทางอีกโลกตะวันตก เช่นเดียวกับในสังคมอื่นๆ การ เปลี่ยนแปลงต่างๆในขั้นตอนชีวิตจะมีผลกระทบต่อการอยู่อาศัย และการ เกื้อหนุนด้านอื่นๆแก่ผู้สูงอายุก็ต่อ เมื่อในสังคมมีค่านิยมต่างๆทางวัฒนธรรมซึ่งกำหนดแบบแผน รวม เหล่านั้น เท่านั้น การจะ เข้าใจอิทธิพลของขั้นตอนชีวิตได้ดีจะต้อง เข้าใจถึงปฏิสัมพันธ์ต่างๆ ของบรรทัดฐานที่คาดหวังภายในกรอบสังคมนั้นๆ

เชิงอรรถ

1. ถึงแม้ว่าการเลือกตัวอย่างของ SECAPT ต้องการตัวอย่างที่เป็นตัวแทนระดับประเทศซึ่งถ่วงน้ำหนักด้วยตัวเอง (self weighting) แต่ด้วยสภาวะต่างๆที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานสนามทำให้สัดส่วนของจำนวนตัวอย่างในเขตเมืองสูงเกินไป เพื่อให้ได้ผลการประมาณที่เป็นตัวแทนที่ดี จึงควรคำนึงผลที่ได้ด้วยชุดของค่าถ่วงน้ำหนักที่เหมาะสม (ค่าถ่วงน้ำหนักที่คำนวณคำนวณในลักษณะที่ให้รวมกันแล้วได้เท่ากับ 1.00 หรือจำนวนตัวอย่างที่ถ่วงน้ำหนักรวมทั้งหมดเท่ากับจำนวนตัวอย่างที่ไม่ถ่วงน้ำหนักทั้งหมด) (Chayovan, Wongsith and Saengtienchai, 1988)

2. ระดับของความบกพร่องของการไต่ถามซึ่งได้จากข้อมูลโครงการ SECAPT มีแนวโน้มที่จะต่ำกว่าความเป็นจริง เพราะเหตุผลสำคัญประการหนึ่งของการไม่ตอบแบบสอบถามคือปัญหาของการไต่ถาม (Chayovan, Wongsith and Saengtienchai, 1988)

3. การวิเคราะห์ในรายละเอียดเกี่ยวกับการอยู่อาศัยโดยใช้ข้อมูลสำมะโนประชากรของประเทศไทยปี พ.ศ. 2523 ดูได้จากรายงานของ Chayovan, Knodel and Siriboon, 1990.

4. ในปี พ.ศ. 2532 มีผู้สูงอายุจำนวน 2,150 รายอาศัยในบ้านพักคนชราของรัฐจำนวน 12 แห่ง จำนวนผู้สูงอายุที่อยู่ในบ้านพักคนชราที่ดำเนินการโดยเอกชนนั้นว่ามีน้อย (Pichyangkura and Singhajend, 1991) ดังนั้นถ้าคิดสัดส่วนหรือจำนวนของผู้สูงอายุที่อยู่ในบ้านพักคนชราจากจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด จะนับว่าต่ำมาก

5. ข้อมูลในโครงการ SECAPT ไม่สามารถแยกแยะระหว่างบุตรเลี้ยงและบุตรบุญธรรมอย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มว่ากลุ่มบุตรดังกล่าวของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่จะเป็นบุตรเลี้ยง เพราะการสมรสใหม่ และในบางกรณีอาจเป็นบุตรบุญธรรมซึ่งขอมมาเลี้ยงโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะให้ดูแลบิดามารดาบุญธรรมยามสูงอายุ (Rubenstein, 1987)

6. เป็นที่แน่นอนว่า บุตรอายุน้อยที่อยู่ด้วยกันในที่สุดจะเติบโต เป็นผู้ใหญ่อยู่นอกบ้านบิดามารดา และมีส่วนอย่างสำคัญในการให้การดูแลส่งเสริมบิดามารดาที่สูงอายุในอนาคต ปัญหาก็คือการไม่สามารถจะแยกได้ว่าในจำนวนบุตรทั้งหมดที่อยู่ในครัวเรือนอย่างผู้ถูกอุปถัมภ์ เมื่อวันสำรวจ บุตรคนใดจะอยู่กับบิดามารดาต่อไป เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่

7. ผู้สูงอายุที่ให้สัมภาษณ์ทุกคนจะถูกถามข้อมูลเกี่ยวกับบุตรแต่ละคนของผู้สูงอายุนั้น ซึ่งปรากฏว่า มีข้อมูลเกี่ยวกับบุตรของผู้สูงอายুরวมทั้งสิ้นประมาณ 16,000 คน อย่างไรก็ตาม

เนื่องจากการสำรวจดังกล่าวสัมภาษณ์ผู้สูงอายุทุกคนในครัวเรือนตัวอย่าง ในกรณีที่ตั้งสามเฒ่าและ ภรรยาถูกสัมภาษณ์ บุตรของผู้สูงอายุจะถูกนำเสนอสอง 2 ครั้ง

8. ถึงแม้คำถามเกี่ยวกับแบบของการดูแลส่งเสียที่บุตรจะให้ถามถึงบุตรแต่ละคนก็ตาม แต่การวิเคราะห์นั้นได้จำกัดไว้เพียงบุตรที่ไม่ได้อยู่ร่วมกันกับบิดามารดาสูงอายุเท่านั้น การศึกษาคำตอบสำหรับบุตรที่อยู่ด้วยกันชี้ว่า ผู้ตอบมีแนวโน้มที่จะรายงานว่าตนอาศัยอยู่ร่วมกันกับบุตรมากกว่าที่จะระบุรูปแบบที่บุตรให้การดูแลส่งเสีย ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงที่ว่าในกรณีที่เป็น การอยู่ร่วมกันในลักษณะที่ผู้สูงอายุและบุตรต่างมีส่วนให้เงินรายได้ เป็นการค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ดังนั้นจึงยากที่จะระบุให้ชัด เจนลงไปว่าใครให้การดูแลส่งเสียใคร

9. ในกรณีดังกล่าวให้ถือว่าได้รับการดูแลส่งเสียในรูปของอาหารและเงิน

10. โดยข้อเท็จจริงแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์จะถูกถามถึงความบ่อยครั้งที่บุตรให้การดูแล ส่งเสีย อย่างไรก็ตาม มีหลายกรณีที่ผู้สูงอายุรายงานว่าบุตรให้การดูแลส่งเสียผู้สูงอายุมากกว่า 1 อย่าง ดังนั้นจึงไม่สามารถทราบได้แน่ชัดว่าความบ่อยครั้งของการให้การดูแลผู้สูงอายุนั้น เป็น การให้การดูแลส่งเสียแบบใด

11. ถึงแม้คำถามจะถามเฉพาะเจาะจงถึงการดูแลส่งเสียที่ให้อย่างสม่ำเสมอหรือ ในบางกรณีก็สำรวจได้ถึงความการให้อย่างสม่ำเสมอรวมการให้ปีละครั้ง ตัวอย่างเช่น ประมาธ ร้อยละ 6 ของผู้สูงอายุตัวอย่างทั้งหมด (ที่ไม่ได้ถ่วงน้ำหนัก) ที่รายงานว่าบุตรให้การดูแลส่งเสีย (รวมถึงการเยี่ยมเยียน) เป็นการให้การดูแลส่งเสียปีละครั้ง

12. เนื่องจากวิธีการสร้างแฟ้มข้อมูล จำนวนบุตรสมรสแล้วที่ไม่ได้อยู่บ้านเดียวกับ ผู้สูงอายุแต่อยู่ในละแวกเดียวกัน หมายถึงบุตรที่กำลังสมรสไม่ใช่บุตรที่เคยสมรส

- Chayovan, Napaporn, John Knodel and Siriwan Siriboon. 1990. Thailand's Elderly Population: A Demographic and Social Profile Based on Official Statistical Sources. Comparative Study of the Elderly in Asia, Research Report No.90-2, Population Studies Center, University of Michigan.
- Chayovan, Napaporn, Malinee Wongsith, and Chanpen Saengtienchai. 1988. Socio-Economic Consequences of the Ageing of the Population in Thailand: Survey Findings. Bangkok: Institute of Population Studies, Chulalongkorn University.
- Cowgill, Donald O. 1968. "The Social Life of the Aged in Thailand." The Gerontologist 8: 159-163.
- Cowgill, Donald O. 1972. "The Role and Status of the Aged in Thailand." Pp.91-101 in D.O. Cowgill and L.D. Holmes (eds.), Aging and Modernization. New York: Appleton-Century-Crofts.
- Cowgill, Donald O. 1986. Aging Around the World. Belmont, Ca.: Wadsworth.
- DeVos, Susan and Karen Holden. 1988. "Measures Comparing Living Arrangements of the Elderly: An Assessment." Population and Development Review 14: 688-704.
- Kinsella, Kevin. 1990. Living Arrangements of the Elderly and Social Policy; A Cross-national Perspective. CIR Staff Paper, No.52, Center for International Research, U.S. Bureau of the Census.
- Knodel, John, Aphichat Chamrathirong, and Nibhon Debavalya. 1987. Thailand's Reproductive Revolution. Madison: University of Wisconsin Press.

- Knodel, John, Napaporn Havanon and Anthony Pramualratana. 1984. "Fertility Transition in Thailand: A Qualitative Analysis." Population and Development Review 10:297-328.
- Limanonda, Bhassorn. 1989. "Analysis of Postnuptial Residence Patterns of Thai Women." In Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, Health and Population Studies Based on the 1987 Thailand Demographic and Health Survey. New York: Population Council.
- Pichyangkura, Chart and Morakut Singhajend, 1991. Thailand National Review on the Elderly. Paper presented at the Workshop on Population Aging, ESCAP, Bangkok, Thailand, 15-22 July 1991.
- Pramualratana, Anthony. 1990. Support Systems of the Old in a Rural Community in Thailand. Ph.D. Thesis. Australian National University, Canberra, Australia.
- Rubenstein, Robert L. 1987. "Childless Elderly: Theoretical Perspectives and Practical Concerns." Journal of Cross-Cultural Gerontology 2:1-14.
- Tuchrello, William P. 1989. "The Society and Its Environment." Chapter 2 in Barbara Leitch LePoer, ed., Thailand: A Country Study. Sixth Edition (Area Handbook Series), pp.55-120. Washington: U.S. Government Printing Office.
- Wongsith, Malinee. 1990. Attitudes towards Family Values in Thai Society. Paper presented at the Nihon University International Symposium on Family and the Contemporary Japanese Culture: An International Perspective, Tokyo, October 20-24, 1990.

**หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**

ตารางที่ 1   ดัชนีของสถานภาพสมรส การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเสื่อมสมรรถภาพของอวัยวะต่างๆของร่างกาย และภาวะสุขภาพของประชากรที่มีอายุ 60 ปีและสูงกว่า จำแนกตามอายุและเพศ

	% สมรส และอยู่ กับคู่สมรส	% ทำงานใน :		% จัดอันดับ สุขภาพว่า ไม่ดี	% มีปัญหาเกี่ยวกับ :		
		สัปดาห์ ที่แล้ว	ปีที่แล้ว*		การมอง	การได้ยิน	การเดิน
ชาย							
60-64	90	55	70	33	35	12	20
65-69	82	43	54	37	40	19	27
70-74	66	29	37	42	55	32	43
75+	56	22	27	45	60	32	58
รวม	75	40	51	38	45	21	34
หญิง							
60-64	53	35	47	39	45	12	29
65-69	40	29	34	41	52	16	44
70-74	29	15	16	41	62	20	54
75+	13	8	9	52	67	38	70
รวม	36	23	30	43	55	20	47
รวม							
60-64	66	43	56	36	41	12	26
65-69	59	35	43	39	47	17	36
70-74	43	21	24	41	59	25	50
75+	30	13	16	50	64	36	65
รวม	52	30	38	41	51	21	41

หมายเหตุ: * รวมสัปดาห์ที่แล้วด้วย

แหล่งข้อมูล: โครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของผู้สูงอายุในประเทศไทย (SECAPT) พ.ศ. 2529

ตารางที่ 2 ร้อยละของประชากรอายุ 60 ปีและสูงกว่า ตามแบบและขนาดของครัวเรือน จำแนกตามเพศ โดยใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2523 และโครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของผู้สูงอายุในประเทศไทย (SECAPT) พ.ศ.2529

จำนวนสมาชิก และแบบของครัวเรือน	ประชากรอายุ 60+		ประชากรชายอายุ 60+		ประชากรหญิงอายุ 60+	
	สำมะโน	SECAPT	สำมะโน	SECAPT	สำมะโน	SECAPT
	2523	2529	2523	2529	2523	2529
ครัวเรือนส่วนบุคคล						
สมาชิกคนเดียว	3.8	4.4	2.5	3.6	4.9	5.0
สมาชิก 2 คน						
คู่สมรสเท่านั้น	6.6	6.7	8.1	9.3	5.5	4.9
ไม่ใช่คู่สมรส	4.1	5.1	1.8	2.6	5.9	6.8
สมาชิก 3 คนหรือ มากกว่า	83.7	83.7	84.5	84.6	83.1	83.2
ครัวเรือนกลุ่มบุคคล	1.7	-*	3.1	-*	0.6	-*
รวมร้อยละ	100	100	100	100	100	100

หมายเหตุ: - ตารางสถิติจากข้อมูลสำมะโนประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2523 ได้จากการคำนวณโดยใช้ข้อมูลตัวอย่างร้อยละ 1

- * กรอบตัวอย่างของ SECAPT ไม่รวมครัวเรือนกลุ่มบุคคล

ตารางที่ 3 การอยู่อาศัยของประชากรอายุ 60 ปีและสูงกว่า จำแนกตามอายุและเพศ

การอยู่อาศัย (อาศัยอยู่กับใคร)	รวม (ทั้ง 2 เพศ)	ชาย					หญิง				
		รวม	60-64	65-69	70-74	75+	รวม	60-64	65-69	70-74	75+
		อยู่ลำพังคนเดียว	4.3	3.6	1.6	4.0	5.9	4.1	4.8	2.4	5.8
อยู่กับคู่สมรส เท่านั้น	6.7	9.3	7.0	9.2	11.1	11.6	4.9	5.5	5.9	5.4	2.6
อยู่กับบุตร เท่านั้น	4.9	2.8	1.6	3.0	4.2	3.0	6.3	6.2	5.1	6.9	7.3
อยู่กับบุคคลอื่น เท่านั้น	6.8	3.7	2.2	2.5	1.4	9.5	9.0	7.0	7.4	10.1	12.7
อยู่กับคู่สมรสและบุตร	11.6	18.8	26.9	22.2	10.0	8.5	6.6	12.4	5.0	4.8	1.1
อยู่กับคู่สมรสและบุคคลอื่น	5.3	6.8	4.8	7.3	10.5	6.2	4.3	5.8	3.7	4.1	2.6
อยู่กับบุตรและบุคคลอื่น	31.8	14.7	8.7	7.8	22.1	27.6	43.8	31.8	42.0	49.3	59.2
อยู่กับคู่สมรส, บุตร และบุคคลอื่น	28.6	40.4	47.3	44.0	34.7	29.5	20.3	28.9	25.0	14.3	6.9
รวม	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
รวมอยู่กับบุตร	76.9	76.7	84.5	77.0	71.0	68.6	77.0	79.3	77.1	75.3	74.5
รวมอยู่กับคู่สมรส	52.2	75.3	86.0	82.7	66.3	55.8	36.1	52.6	39.6	28.6	13.2
รวมอยู่กับบุคคลอื่น	72.5	65.6	63.0	61.6	68.7	72.8	77.4	73.5	78.1	77.8	81.4

หมายเหตุ: องค์ประกอบของครัวเรือนได้จากข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือน สถานภาพสมรส (รวมถึงการระบุว่าอยู่กับคู่สมรสหรือไม่) และจำนวนบุตร (รวมบุตรเลี้ยงและบุตรบุญธรรม) ที่รายงานว่าอยู่บ้านเดียวกัน การวิเคราะห์นี้รวมตัวอย่างซึ่งข้อมูลต่างดังกล่าวนั้นสอดคล้องกันซึ่งมีไม่กี่ราย ผลที่เสนอได้รับการถ่วงน้ำหนักแล้ว

แหล่งข้อมูล: โครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2529

ตารางที่ 4 คำนีที่เกี่ยวกับการไม่มีบุตรของประชากรอายุ 60 ปีและสูงกว่า จำแนกตามเพศ

	รวม	ชาย	หญิง
๑ ที่ไม่มีบุตรซึ่งตน เป็นผู้ให้กำเนิด	6.3	5.6	6.7
๒ ที่มีบุตรเลี้ยงหรือบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 1 คน ในกลุ่มผู้สูงอายุที่			
- ไม่เคยสมรส	17	16	17
- เคยสมรสแต่ไม่มีบุตร เกิดรอด	58	54	61
- มีบุตรเกิดรอดแต่เสียชีวิตหมดแล้ว	32	18	41
- ไม่มีบุตรที่ตนให้กำเนิดด้วย เหตุผลข้อหนึ่งข้อใดข้างต้น	44	40	46
๓ ที่ไม่มีบุตรที่มีชีวิต (รวมบุตรที่ตนให้กำเนิดเอง, บุตรเลี้ยงและบุตรบุญธรรม)	3.5	3.4	3.6
๔ การกระจายของผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตร ที่ตนให้กำเนิด หรือบุตรเลี้ยง หรือบุตรบุญธรรม จำแนกตาม เหตุผลที่ไม่มีบุตรที่มีชีวิต			
- ไม่เคยสมรส	29	19	35
- เคยสมรสแต่ไม่มีบุตร เกิดรอด	42	49	38
- มีบุตรเกิดรอดแต่เสียชีวิตหมดแล้ว	29	32	27
- รวมร้อยละ	100	100	100

แหล่งข้อมูล: โครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2529

ตารางที่ 5 การกระจายร้อยละของบุตรทุกคนและของบุตรคนสุดท้าย อัตราส่วนร้อยละของบุตรที่เป็นโสด และอัตราส่วนร้อยละของบุตรที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจ จำแนกตามอายุและเพศของผู้สูงอายุ

	ชาย				หญิง			
	รวม	60-64	65-69	70+	รวม	60-64	65-69	70+
อายุของบุตรทุกคน								
(% การกระจายตัว)								
ต่ำกว่า 15 ปี	3	6	2	1	0	0	0	0
15-17	3	5	3	1	1	1	0	0
18-24	14	24	15	5	7	15	5	1
25-29	17	22	19	10	13	21	15	4
30+	63	44	61	83	79	62	79	95
รวม	100	100	100	100	100	100	100	100
อายุของบุตรคนสุดท้าย								
(% การกระจายตัว)								
ต่ำกว่า 15 ปี	10	19	9	3	1	2	2	0
15-17	9	15	10	3	2	6	1	0
18-24	30	43	37	15	24	49	19	5
25-29	20	13	24	24	23	25	40	11
30+	31	10	20	56	50	18	39	84
รวม	100	100	100	100	100	100	100	100
% บุตรที่เป็นโสดของ								
บุตรทั้งหมด	22	32	23	12	14	22	12	8
% บุตรที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจ								
ของบุตรทั้งหมด	13	17	13	9	10	11	9	9

แหล่งข้อมูล: โครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2529

ตารางที่ 6 อัตราส่วนร้อยละของบุตรที่อยู่กับบิดามารดาสูงอายุจำแนกตามอายุและสถานภาพสมรส
ของบุตร

อายุของบุตร	รวม	สถานภาพสมรส	
		โสด	เคยสมรส
ต่ำกว่า 15	93	90	-
15-17	77	79	55
18-24	56	71	35
25-29	32	56	23
30+	17	61	13
รวม	25	66	16

แหล่งข้อมูล: โครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2529

ตารางที่ 7 อัตราส่วนร้อยละ (ที่ปรับและไม่ปรับอายุของบุตรคนสุดท้าย) ของบิดามารดาสูงอายุที่อยู่
กับบุตร จำแนกตามอายุและ เพศของบิดามารดาที่สูงอายุ

ค่าไม่ปรับและปรับ และอายุของ บิดามารดาสูงอายุ	% อยู่กับบุตร อายุใดก็ได้			% อยู่กับบุตร อายุ 18 ปีหรือสูงกว่า**		
	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
ไม่ปรับ						
60-64	84	86	82	81	81	82
65-69	80	80	81	79	77	81
70-74	76	74	78	76	74	78
75+	75	72	77	74	70	77
ทุกกลุ่มอายุ	80	79	80	78	76	80
ปรับ*						
60-64	79	78	79	78	75	79
65-69	79	75	81	78	73	81
70-74	80	75	83	78	74	81
75+	83	77	89	79	74	85
ทุกกลุ่มอายุ	80	77	82	78	74	81

หมายเหตุ: * สถิติที่ปรับใช้วิธีสมการถดถอยเส้นตรง โดยตัดตัวอย่างที่ไม่ทราบอายุของบุตร
คนสุดท้ายออกจากการคำนวณ

** ข้อมูลจำกัด เฉพาะผู้สูงอายุที่มีบุตรอายุ 18 ปีหรือสูงกว่าจำนวนอย่างน้อย 1 คน

แหล่งข้อมูล: โครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2529

ตารางที่ 8 อัตราส่วนร้อยละ (ที่ไม่ปรับและปรับปัจจัยอายุของบิดามารดาสูงอายุ และอายุของบุตรคนสุดท้าย) ของบิดามารดาสูงอายุที่อยู่กับบุตรที่มีอายุ 18 ปีและสูงกว่าอย่างน้อย 1 คน จำแนกตามอายุและสถานภาพสมรสของบิดามารดาสูงอายุ

	ไม่ปรับ	ปรับปัจจัยอายุของ บิดามารดาสูงอายุ	ปรับปัจจัยอายุของ บิดามารดาสูงอายุและ อายุของบุตรคนสุดท้าย*
ชาย			
สมรสและอยู่กับคู่สมรส	76	76	73
สถานภาพสมรสอื่น ๆ	76	78	77
หญิง			
สมรสและอยู่กับคู่สมรส	75	74	75
สถานภาพสมรสอื่น ๆ	82	83	86

หมายเหตุ: ตัวอย่างของการวิเคราะห์ที่จำกัดเฉพาะบิดามารดาสูงอายุที่มีบุตรอายุ 18 ปีและสูงกว่าอย่างน้อย 1 คน ค่าที่ปรับทำโดยใช้สมการถดถอยเส้นตรง

* จำนวนตัวอย่างที่ไม่ทราบอายุของบุตรคนสุดท้ายจะถูกตัดออกจากการคำนวณ

แหล่งข้อมูล: โครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรของผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2529

ตารางที่ 9 อัตราส่วนร้อยละของบุตรที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดาสูงอายุ แต่ให้การเกื้อหนุนด้านวัตถุ แก่บิดามารดาสูงอายุในรอบปีที่ผ่านมา จำแนกตาม เขตที่อยู่อาศัยใน เชียงสัมพันธ์ กับที่อยู่ของบิดามารดาสูงอายุ และสถานภาพสมรสของบุตร

เขตที่อยู่อาศัยของบุตรใน เชียงสัมพันธ์ กับที่อยู่ของบิดามารดาและ สถานภาพสมรสของบุตร	% ที่ให้อาหาร และ/หรือเสื้อผ้า			% ที่ให้เงิน		
	รวม	บุตรชาย	บุตรสาว	รวม	บุตรชาย	บุตรสาว
อยู่บ้านเดียวกับผู้สูงอายุ						
รวม	55	50	59	32	31	34
เคยสมรส	56	51	60	33	31	34
โสด	26	25	27	27	21	34
อยู่ที่อื่น						
รวม	30	28	33	41	39	42
เคยสมรส	32	29	34	40	39	41
โสด	17	15	20	48	42	57
รวมบุตรทุกคนที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน	39	35	43	38	36	39

ตารางที่ 10 ดัชนีต่างของการมีบุตรที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดาสูงอายุ จำแนกตามลักษณะบางประการที่เกี่ยวข้องกับการให้การเกื้อหนุนบิดามารดาสูงอายุ จำแนกตามอายุและเพศของบิดามารดาสูงอายุ

	ชาย				หญิง			
	รวม	60-64	65-69	70+	รวม	60-64	65-69	70+
อัตราส่วนร้อยละของผู้สูงอายุ								
ที่มีบุตรอย่างน้อย 1 คน								
ไม่ได้อยู่ด้วยกัน	94	92	96	94	92	93	92	92
อยู่ที่อื่นนอกห้องที่								
ของบิดามารดา	81	80	84	81	78	81	77	77
สมรสและไม่ได้อยู่								
ด้วยกัน	92	89	94	92	90	91	90	90
สมรสและอยู่ในห้องที่เดียว								
กับบิดามารดา	61	57	62	64	64	60	67	66
จำนวนบุตรโดยเฉลี่ย								
รวม (รวมบุตรที่อยู่ด้วยกัน)	5.6	5.7	5.8	5.3	5.0	5.5	5.1	4.6
ไม่ได้อยู่ด้วยกัน	4.1	3.7	4.2	4.3	3.9	4.1	4.0	3.7
อยู่ที่อื่นนอกห้องที่								
ของบิดามารดา	2.6	2.4	2.8	2.6	2.4	2.7	2.3	2.1
สมรสและไม่ได้อยู่								
ด้วยกัน	3.5	3.1	3.6	3.9	3.4	3.5	3.6	3.2
สมรสและอยู่ในห้องที่เดียว								
กับบิดามารดา	1.4	1.2	1.3	1.5	1.4	1.3	1.5	1.4

ตารางที่ 11 อัตราส่วนร้อยละ (ที่ไม่ปรับและปรับดัชนีบางตัวที่วัดการมีบุตรที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน) ของ บิดามารดาสูงอายุที่ได้รับการ เกื้อหนุนด้านวัตถุในรอบปีที่แล้วจากบุตรที่อยู่อื่น อย่างน้อย 1 คน จำแนกตามอายุและเพศของบิดามารดาสูงอายุ

ค่าไม่ปรับและปรับ และอายุของบิดามารดา สูงอายุ	% ได้รับการดูแลเลี้ยงดู ด้านอาหาร/ เสื้อผ้า			% ได้รับการดูแลเลี้ยงดู ด้านการเงิน		
	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
	ไม่ปรับ					
60-64	61	56	64	69	64	71
65-69	60	61	60	67	65	68
70-74	64	61	66	71	67	74
75+	55	58	52	62	64	61
ทุกกลุ่มอายุ	60	59	61	67	65	69
ปรับ*						
60-64	61	57	63	68	65	71
65-69	60	59	60	66	64	68
70-74	64	60	67	71	67	75
75+	56	56	55	62	64	62
ทุกกลุ่มอายุ	60	58	62	67	65	69

หมายเหตุ: ผลการศึกษาวิจัยรวมบิดามารดาสูงอายุทุกคนโดยไม่คำนึงว่าจะมีบุตรอยู่ที่อื่นหรือไม่

* สถิติที่ปรับใช้สมการถดถอยเส้นตรง ในกรณีที่ผู้สูงอายุได้รับอาหารและ/หรือ เสื้อผ้า ค่าที่ปรับจะ เป็นการปรับจำนวนบุตรทั้งหมดที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดาสูงอายุและจำนวน บุตรที่สมรสแล้วและไม่ได้อยู่กับผู้สูงอายุ แต่อยู่ในท้องที่ (หมู่บ้านหรือ เมือง) เดียวกันกับ บิดามารดาสูงอายุ ในกรณีที่ผู้สูงอายุได้รับเงิน ค่าที่ปรับจะปรับจำนวนบุตรทั้งหมดที่ ไม่ได้อยู่กับบิดามารดาสูงอายุ และจำนวนบุตรที่อยู่อื่นนอกห้องที่ของผู้สูงอายุ

แหล่งข้อมูล: โครงการวิจัยผลกระทบทาง เศรษฐกิจ สังคม และประชากรของผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2529

ตารางที่ 12 อัตราส่วนร้อยละ (ที่ไม่ปรับและปรับอายุของบิดามารดาสูงอายุ และดัชนีบางตัวที่วัดการมีบุตรที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน) ของบิดามารดาสูงอายุที่ได้รับการเกื้อหนุนด้านวัตถุในรอบปีที่แล้วจากบุตรที่อยู่อื่นอย่างน้อย 1 คน จำแนกตามเพศและสถานภาพการอยู่กับบุตรของบิดามารดาสูงอายุ

	ไม่ปรับ		ปรับอายุของผู้สูงอายุ		ปรับอายุของบิดามารดาสูงอายุและการมีบุตรที่อยู่อื่น	
	% ใต้	% ใต้	% ใต้	% ใต้	% ใต้	% ใต้
	อาหาร/เสื้อผ้า	รับเงิน	อาหาร/เสื้อผ้า	รับเงิน	อาหาร/เสื้อผ้า	รับเงิน
ชาย						
อยู่กับบุตร	57	64	57	64	57	64
ไม่ได้อยู่กับบุตร	68	68	68	68	63	66
หญิง						
อยู่กับบุตร	58	68	58	68	59	68
ไม่ได้อยู่กับบุตร	72	72	73	73	71	72

หมายเหตุ: ผลการศึกษาที่รวมบิดามารดาสูงอายุทุกคนที่มีบุตรอายุ 18 ปีและสูงกว่าอย่างน้อย 1 คน โดยไม่คำนึงถึงว่าจะมีบุตรไม่อยู่ด้วยหรือไม่ สถิติที่ปรับใช้สมการถดถอยเส้นตรง ในกรณีที่ผู้สูงอายุได้รับการเกื้อหนุนด้านอาหารและ/หรือเสื้อผ้า ค่าที่ปรับจะปรับจำนวนบุตรที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดาสูงอายุและจำนวนบุตรที่สมรสแล้ว และไม่ได้อยู่กับผู้สูงอายุ แต่พักอาศัยในท้องที่ (หมู่บ้านหรือเมือง) เดียวกันกับบิดามารดาสูงอายุ ในกรณีที่ผู้สูงอายุได้รับการเกื้อหนุนด้านการเงิน ค่าที่ปรับจะปรับจำนวนบุตรทั้งหมดที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดาสูงอายุและจำนวนบุตรที่อยู่อื่นที่นอกท้องที่ของผู้สูงอายุ

